

REFERIREA SITUAȚIILOR DE VIOLENȚĂ ASUPRA COPILULUI – ROLUL ȘCOLII

RETROSPECTION TO THE SITUATIONS OF VIOLENCE AGAINST THE CHILD – THE ROLE OF THE SCHOOL

Lect. univ. dr. Gabriela ALINA ANGHEL

Universitatea Valahia din Târgoviște
Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic

Abstract

The violence against the child is a social problem with manor implications upon his subsequent evolution. The social politics regarding the child's protection and promotion require the need of a sustained intervention from the school's part in involving in the activities of stopping and preventing this rod. It is widely considered that the teacher is the most important resource in the primary intervention over the abuse cases against the child. The identification of the risky situations of abuse against the child by knowing every student individually, may prevent the installation of abuse situations against the child. Moreover, the teachers' habilitation in acknowledging the violence against the child and intervention in the cases of violence represent a major objective of child protection.

Our paper proposes to accomplish a radiogram of the violence phenomenon against the child in the world and in Romanian and to analyze the elements of specificity of the abuse against the child. Moreover, our paper analyzes the perspectives of actual implication from the teachers' part in the activity of preventing and stopping violence against a child in accordance with the appropriate legislation in the field of promoting and protecting the child's rights in Romania.

Keywords: *child abuse, case management, retrospection, school, school partnership*

Rezumat

Violența asupra copilului se identifică ca problemă socială cu implicații majore asupra societății în ansamblu și asupra dezvoltării ulterioare a copilului. Politicile sociale în domeniul protecției și promovării copilului reclamă nevoia intervenției susținute din partea școlii în a se implica în activitatea de combatere și prevenire a acestui flagel. Se apreciază faptul că profesorul este resursa importantă în intervenția primară asupra cazurilor de abuz asupra copilului. Identificarea riscurilor de abuz asupra copilului prin cunoașterea fiecărui elev în parte poate preveni instalarea situațiilor de abuz asupra copilului. De asemenea, abilitarea profesorilor în recunoașterea violenței asupra copilului și intervenția față de cazurile de violență asupra copilului reprezintă un deziderat major al protecției copilului.

Lucrarea de față își propune să realizeze o radiografie a fenomenului de violență asupra copilului în lume și în România și să analizeze elementele de specificitate ale abuzului asupra copilului. De asemenea, lucrarea analizează perspectivele de implicare concretă ale cadrelor didactice în activitatea de prevenire și combatere a violenței asupra copilului în conformitate cu legislația în domeniul promovării și protecției drepturilor copilului din România.

Cuvinte cheie: *abuz asupra copilului, management de caz, referire, școală, parteneriat școlar.*

Introducere

Violența asupra copilului în societatea post-modernă se identifică ca problemă socială față de care numeroase instituții și organizații internaționale, europene și naționale cu atribuții

în protecția copilului își îndreaptă atenția în direcția prevenirii și combaterii. Responsabilitatea în raport cu procesul de îngrijire al copilului revine în principal familiei acestuia. Am putea considera faptul că pentru societățile dezvoltate, educația adulților în această direcție

se situează la un nivel superior de cunoaștere. Aceasta se justifică în contextul în care, în era digitală, familia postmodernă dispune de resurse de informare suficiente, accesul la bunurile și serviciile destinate îngrijirii copilului este crescut iar asupra oricăror situații care generează o stare de dificultate sau de nevoie a copilului se poate interveni astfel încât dezvoltarea să nu-i fie afectată. În acest cadru, aducem în discuție aspectele care fac obiectul abilității parentale pe care o explicăm în contextul formării și dezvoltării competenței parentale: cunoștințe, abilități și atitudini necesare procesului de îngrijire și de educație a copilului. În sens larg bunăstarea copilului” se definește ca fiind starea de bine pe care un copil o identifică în contextul accesului la bunurile și serviciile necesare unui vieți decente și normale în: familie, grupuri, comunități, sau societatea în care acesta se află. Bunăstarea copilului devine astfel un deziderat al tuturor țărilor preocupate de progres. În ciuda acestor caracteristici, bunăstarea copilului este profund afectată în multe țări ale lumii de diferite probleme sociale sau comportamente indezirabile ale adulților sau ale instituțiilor responsabile de protecția copilului. De cele mai multe ori acestea fac obiectul abuzurilor, neglijării, abandonului, traficului, a rețelilor de tratare aplicate minorului. Se estimează faptul că în fiecare zi în lume sunt identificate cazuri de violență asupra copilului în formele cele mai

diverse. Într-un studiu realizat de UNICEF (2014) utilizând surse din baze de date globale privind situația copilului în lume¹⁵, se remarcă faptul că în mod sistematic, aproximativ 1 miliard de copii sunt expuși abuzurilor fizice de către adulți (disciplinarea prin bătaie). În această situație 6 din 10 copii au vârsta între 2 și 14 ani și 1 din 3 elevi suferă de intimidare în mod sistematic. Deasemenea 1 din 3 fete adolescente cu vârsta între 15 și 19 ani au fost victimele abuzurilor fizice, emoționale sau sexuale. În acest cadru, 3 din 10 adulți consideră că pedeapsa fizică este necesară pentru a educa un copil. Pentru cazul României, potrivit datelor statistice furnizate de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA), în 2016, în intervalul ianuarie-iunie au fost identificate și înregistrate un număr de 7567 de cazuri de abuz asupra copilului. Dintre acestea cele mai multe se regăsesc în mediul rural - 4080 de cazuri. Mai mult de jumătate dintre acestea - 2298 de cazuri – sunt cazuri de abuz asupra copilului prin neglijare. Ca fenomen social, violența împotriva copiilor este identificată în diverse spații sociale: în familie, la școală, pe stradă, în comunitate, pe rețelele sociale virtuale ș.a. în diferite forme: fizică, verbală, emoțională, sexuală, economică. Distribuția formelor de abuz asupra copilului în România (Tabelul 1), potrivit datelor furnizate de către ANPDCA (2016) în intervalul ianuarie-iunie 2016, se prezintă astfel:

Tabelul 1. Statistica cazurilor de abuz asupra copilului în România, iunie 2016

Cazuri de abuz	În familie	La asistenții maternali	În servicii rezidențiale	În unități de învățământ	Alte instituții	Alte locații
Abuz fizic	589	8	19	26	4	44
Abuz emoțional	827	4	12	11	1	30
Abuz sexual	171	0	2	6	0	152
Neglijare	5306	1	5	12	20	64
Exploatare prin muncă	85	0	0	0	0	80
Exploatare sexuală	7	0	0	0	0	16
Exploatare pentru comitere infracțiuni	21	0	0	0	0	44
Total	7006	13	38	55	25	430

Sursa: ANPDCA, MMFSPV, 2016 - România

¹⁵ Estimările s-au făcut pe baza datelor furnizate de diferite țări - în număr de 190 cu date disponibile și acoperă mai mult de 50% din populația globală de copii.

Aceste date relevă faptul că cele mai multe cazuri de violență asupra copilului sunt identificate în familie iar neglijarea copilului este forma de abuz cu cel mai înalt grad de reprezentativitate. Această poate fi explicată în condițiile în care sunt identificate o serie de precarități sociale, administrative sau de management defectuos în activitatea de protecție a copilului. Formele de abuz asupra copilului sunt dintre cele mai diverse iar efectele abuzului asupra copilului indiferent de formă și momentul instalării, aduc prejudicii grave creșterii și dezvoltării acestuia. Apar următoarele întrebări: care sunt cauzele care determină abuzul supra copilului? Cine sunt actanții instituționali care pot interveni în acțiunea de prevenirea și combatere? Cum pot acționa? Care sunt responsabilitățile directe ale profesioniștilor angrenați în protecția copilului abuzat? O serie de probleme sociale identificate la nivel macrosocial (inegalitățile sociale, discriminarea, excluderea socială ș. a) cât și la nivel microsocail (disoluțiile familiale, dependența adulților de alcool și drog, diferite afecțiuni somatice sau psihice ale adulților, convingerile restrictive ale părinților cu privire la modelele educaționale punitive ș.a.), se repercutează în mod direct asupra dezvoltării copilului. În acest cadru, asistăm la un proces de victimizare¹⁶ (Butoi, 2004, 21) a copilului care poate îmbrăca următoarele forme: primară, secundară, terțiară și cuaternară. Pentru aceasta este recunoscut faptul că este nevoie de o intervenție multisectorială și pluridisciplinară care să sprijine procesul de recuperare și normalizare a copiilor, victime ale situațiilor de abuz de orice fel

Violența asupra copilului - cadru legislativ

Literatura de specialitate ne oferă un cadru amplu de operaționalizare a conceptelor „abuz” și „violență asupra copilului”. Definițiile le regăsim proiectate în documentele legislative internaționale și naționale destinate protecției și promovării drepturilor copilului și asistenței familiei în dificultate. În Convenția ONU cu privire la drepturile copilului se definește violența asupra copilului drept „*orice forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon, neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv abuz sexual*” (art. 19) iar în Raportul mondial privind violența și sănătatea (Krug, 2002, 5)

ca acțiunea de „*folosire în mod intenționat a forței fizice sau a puterii, prin amenințare sau de fapt, împotriva unui copil, de către o persoană sau un grup, care are sau poate avea ca rezultat afectarea de fapt sau potențială a sănătății, supraviețuirii, dezvoltării sau demnității copilului*”.

Se apreciază faptul că, „*violența asupra copilului*” este un concept integrator al diferitelor forme de abuz asupra copilului, iar sintagma „*violența asupra copilului*” este utilizată în documentele legislative actuale. Potrivit definiției date de către Organizația Mondială a Sănătății, „*abuzul asupra copilului sau maltratarea lui reprezintă toate formele sau rele tratamente fizice și s-au emoționale, abuz sexual, neglijare sau tratament neglijent, exploatare comercială sau de alt tip, ale căror consecințe sunt daune actuale sau potențiale aduse sănătății copilului, supraviețuirii, dezvoltării sau demnității lui în contextul unei realități de răspundere, încredere sau putere*”. În România, conceptul a fost definit în Legea 272/2004 referitoare la protecția și promovarea drepturilor copilului (art. 94, alin 1) astfel: „*orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, și se clasifică drept abuz fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic*”.

Violența asupra copilului se explică în contextul comportamentelor indezirabile ale persoanelor mature față de copii și care-i provoacă acestuia prejudicii de ordin: fizic, psihologic, moral, social și economic. Conceptul a fost lansat în 2006, odată cu studiul referitor la violența asupra copilului realizat de către Organizația Națiunilor Unite și Programul Consiliului Europei „*Să construim o Europă cu și pentru copii*” la care România a fost invitată să ia parte ca țară pilot. Conceptul este promovat alături de cel al violenței în familie. Acest fapt atrage nevoia integrării într-un cadru comun a tuturor documentelor și procedurilor legislative și administrative referitoare la abuzul asupra copilului. Analiza cercetărilor în domeniul abuzului asupra copilului au permis identificarea mai multor forme: fizic, verbal, emoțional, sexual, neglijare, prin exploatare economică, exploatare prin

¹⁶ Capacitatea unei persoane care în anumite circumstanțe obiective poate deveni victimă

muncă, exploatare sexuală, răpire și/sau dispariție, migrație în situații de risc, trafic, violență prin internet ș.a. Operaționalizarea conceptului se realizează prin raportarea formei de abuz la mediile sau habitatele copilului: familie, instituții de învățământ, servicii medicale, de protecție, internet, mass media, locuri de muncă, comunitate etc.

În raportul ONU/2006 cu privire la violența asupra copilului, conform Inițiativei Globale pentru Încetarea tuturor Pedepselor Corporale aplicate Copiilor la nivel mondial „*cel puțin 106 țări nu interzic aplicarea pedepselor corporale în școli, 147 de țări nu interzic aplicarea acestora în instituții de îngrijire alternativă și numai 16 țări au interzis aplicarea pedepselor corporale acasă*”. Aceasta denotă faptul că violența asupra copilului este percepută de către adulții abuzatori drept o formă de reeducare prin care se consideră că pot fi modelate comportamentele și atitudinile copiilor în funcție de nevoile și interesele adultului.

Literatura de specialitate demonstrează faptul că vulnerabilitatea victimală a copilului se justifică

în contextul particularităților de vârstă ale copilului și ale mediilor sociale educaționale ale copilului în care acesta se dezvoltă. „*Violența asupra copilului reprezintă forme de rele tratamente produse de către părinți sau de orice altă persoană aflată în poziție de răspundere, putere ori în relație de încredere cu copilul, care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea și moralitatea*” (H.G. 49/2011). În acord cu definiția prezentată, violența se poate descrie în următoarele forme: abuz, neglijență, trafic și exploatare.

Formele violenței asupra copilului

Violența asupra copilului poate îmbrăca diferite forme. În aceste cazuri, personalul angajat în activități cu copii trebuie să poată recunoaște dincolo de cuvinte situațiile de abuz asupra copilului. Formele de abuz la care ne vom opri sunt: abuzul fizic, abuzul emoțional, abuzul sexual, neglijarea și abandonul. Distribuția formelor de abuz, pentru cazul Romania, la sfârșitul lunii iunie, 2016, pe grupe de vârstă se prezintă astfel (Tabelul 2).

Tabelul 2. Distribuția formelor de abuz, pentru cazul Romania, iunie, 2016

Cazuri de:	Distribuția pe grupe de vârstă						
	<1 an	1-2 ani	3-6 ani	7-9 ani	10-13 ani	14-17 ani	>18 ani
a) Abuz fizic	11	39	116	133	209	177	5
b) Abuz emoțional	34	68	200	227	206	147	3
c) Abuz sexual	0	2	23	35	117	151	3
d) Neglijare	519	650	1262	840	1085	1048	4
e) Exploatare prin muncă	6	10	30	26	60	33	0
f) Exploatare sexuală	0	1	2	3	1	15	1
g) Exploatare pentru comitere							
infrațiuni	0	1	3	9	15	37	0
Total	570	771	1636	1273	1693	1608	16

Sursa: ANPDCA, MMFPSPV, 2016

Violența fizică asupra copilului se obiectivează în acte de agresiune asupra copilului prin utilizarea forței fizice sau a altor mijloace pentru: lovire, scuturare sau împingere, provocarea intenționată a leziunilor (bătăi cu mâna sau cu orice obiect aplicate pe oricare parte a corpului, așezarea copilului în genunchi, lovirea lui de perete sau de vreun obiect, tragerea de urechi

sau de păr, traumatisme prin ardere, otrăvire intenționată). Nu de fiecare dată abuzul poate lăsa semne vizibile. Se constată situația de agresiune a copilului în urma investigațiilor medicale la care este expus copilul. De exemplu atunci când un copil de vârstă mică este supus unor evenimente repetate de scuturări puternice, poate conduce la sângerări ale meningelui în

membrane protectoare ale creierului sau în interiorul ochiului. De asemenea copilul care a fost trântit de nenumărate ori cu capul de masă pentru că „nu răspunde solicitării adultului” sau pentru că „nu scrie sau nu a rezolvat tema corect” ș.a. poate înregistra leziuni intracraniene cu sechele pentru tot restul vieții. În unele situații acestea nu sunt evidente decât mult mai târziu, când nu mai pot fi probate sau asociate unui abuz asupra copilului.

Abuzul emoțional reprezintă acele acte intenționate ale abuzatorului în direcția alterării imaginii de sine a copilului abuzat. Se apreciază că această formă este cea mai perversă formă de abuz, consecințele fiind iremediabile iar efectele sunt pentru tot restul vieții dacă se instalează precoce. Este vorba despre o afectare emoțională severă care aduce grave prejudicii personalității copilului abuzat cu implicații profunde în aspectele legate de integrarea socială și profesională. De multe ori identificăm cazuri de adulți care apreciază că educația copilului devine eficientă în condițiile în care copilul se transformă într-un executant al unor acte deliberate de către adult fără să fie luate în calcul nevoile, posibilitățile și expectanțele copilului. Formele abuzului emoțional sunt de tipul: intimidare, stigmatizare, marginalizare, ironie, ridiculizare, etichetare, devalorizare, umilire iar implicațiile în planul de dezvoltare a personalității copilului sunt: stimă de sine scăzută, sentimentul inutilității, copilul apelează de cele mai multe ori la izolare, neîncredere în forțele proprii, ostilitate, inhibiție, tentative de suicide, suicid. Izolarea poate lua forma interdicției aderării copilului sau adolescentului la activități de club, antrenamente sportive, sau serbări, iar în anumite cazuri, a retragerii copilului de la grădiniță sau de la școală (Roth, 1999, p. 51). Cazurile de abuz emoțional sunt frecvent întâlnite în familiile dezorganizate, la părinții care și-au împroriat modele educaționale spartane, în clasele de elevi unde cadrele didactice sunt incapabile să gestioneze grupul de elevi, la persoanele cu labilități emoționale dintre cele mai diverse, la profesorii care nu au capacitatea de realizare a unui proces instructiv educativ centrat pe nevoile elevilor.

Abuzul sexual asupra copilului este identificat în atât în spațiile sociale cât și în cele virtuale. Formele abuzurilor de acest tip sunt: hărțuirea sexuală, comportament exhibiționist al adultului

față de copil, acte sexuale cu un minor (pedofilie, pornografie infantilă). Diagnosticarea unei astfel de forme este complexă. Cadrele didactice trebuie să semnaleze orice suspiciune în raport cu această formă de abuz. Desenele copiilor preșcolari și școlari precum și asocierea sau plasarea de către copil a unui personaj într-o narațiune printr-o descriere specifică pot fi indicii ale unor situații de abuz sexual asupra copilului.

Neglijarea copilului reprezintă o altă formă de abuz asupra copilului. Aceasta este cel mai frecvent identificată la copiii care provin din familii defavorizate sau dezorganizate, cu un nivel educațional scăzut. Neglijarea copilului este identificată în situațiile în care adulții omit sau uită de nevoile fundamentale ale copilului (biologice, emoționale, educaționale).

Abandonul copilului reprezintă forma prin care copilului trăiește permanent sentimentul „părăsirii” sale de părinții sau alte persoane adulte care pot să îl îngrijească. Am putea spune că este frecvent întâlnit astăzi și în familii cu nivel de bunăstare crescut, unde adulții își canalizează atenția asupra responsabilităților în plan profesional în detrimentul calității mediului familial. Se pot identifica următoarele forme de abandon: fizic (de unul sau de ambii părinți) și abandon disimulat.

Abandonul în forma disimulată se suprapune cu neglijarea (în multe cazuri emoțională) sau izolarea copilului. De cele mai multe ori copiii care receptează un astfel de comportament fac eforturi susținute în a identifica într-un alt adult acea persoană care să îl accepte indiferent de efortul manifestat. Este cazul copiilor care se regăsesc în centrele de plasament care, atunci când sunt vizitați de adulți, îi asociază pe aceștia cu viitorii părinți adoptivi. Deasemena se identifică și la copii care își văd foarte rar părinții sau se intersectează cu aceștia numai în anumite condiții.

Implicațiile violenței asupra dezvoltării copilului

Orice comportament indezirabil al adultului față de un copil poate fi considerat o formă de violență. Violența în sine este o formă de agresiune care, îndreptată asupra copilului exercită o serie de efecte distructive în planul

psihocomportamental și emoțional al acestuia. Nu putem spune că există forme grave sau mai puțin grave de violență îndreptată asupra copilului. Indiferent de forma identificată, gradul de afectare al copilului este foarte ridicat iar prejudiciile aduse viitorului adult sunt multiple. Practic orice formă de violență afectează dezvoltarea copilului. Violența asupra copilului poate fi: directă și indirectă. Violența directă reprezintă acțiunile intenționate ale unei persoane asupra unui copil și realizate prin constrângerea acestuia și care-i prejudiciază dezvoltarea bio psiho social cu scopul de a obține beneficii personale sau colective. În acest caz, comportamentele violente ale adulților față de copii apar pe fondul următoarelor cauze: educație precară cu privire la îngrijirea copilului, sărăcia în familie, delincvența în familie, cutumele culturale în educația copilului (autoritate-putere/control-manipulare), dominanța frustrărilor, afecțiuni de ordin psihic sau somatic, deviații comportamentale sau comportamente adictive ale părinților sau ale unui singur părinte sau ale unui membru din familia extinsă a copilului, s.a.

Apreciem faptul că forme ale victimizării copilului pot fi identificate în contextul problemelor sociale existente: sărăcie, șomaj, discriminare, excluziune socială ș.a. Acestea au implicații directe asupra funcțiilor familiei (interne și externe) și asupra membrilor acesteia. În acest cadru discutăm despre violența indirectă asupra copilului. Astfel, familiile din zonele defavorizate geografic, economic, politic sau social se pot confrunta cu o serie de probleme cu ar fi: sărăcia, absența sau imposibilitatea accesării serviciilor medicale sau educaționale, absența locurilor de muncă, conflicte interpersonale și interetnice, conflicte armate, migrație transfrontalieră ș.a. cu consecințe grave asupra calității vieții copilului.

În general copilul abuzat dezvoltă un comportament stimulat de dorința de supraviețuire descris prin următoarele strategii (Killen, 1998, 101): copii care adoptă comportamente care oferă satisfacție părinților din dorința de a preîntâmpina reacțiile violente și a se ridica la nivelul așteptărilor acestora. Acești copii sunt în cele mai multe cazuri „copii maturi” care au inteligența necesară adaptării la particularitățile psihocomportamentale ale adultului abuzator. Copii care adoptă comportamente hiperactive din dorința de a atrage atenția asupra lor; de cele mai multe ori acești copii sunt percepuți ca fiind deranjați și

trebuie să le fie corectat comportamentul prin constrângeri de orice fel. În această situație cei mai mulți părinți apreciază că aceste comportamente trebuie corectate prin pedepse. Pentru aceste situații, fetele de cele mai multe ori apelează la sprijinul celor din jur în rezolvarea problemelor iar băieții sunt cei care doresc să rezolve singuri situația prin utilizarea violenței. Se constată însă că efectul pedepselor produce modificări în comportamentul copiilor hiperactivi stimulând apariția ulterioară a comportamentului agresiv.

Violența poate fi învățată prin imitație. În acest sens, psihologii au ajuns la concluzia că un copil martor la evenimente de violență în familie va adopta comportamente similare la vârsta adultă. În sprijinul acestei teorii menționăm explicația psihologului Albert Bandura, care susține că agresivitatea este un comportament învățat. Un copil care este expus episoadelor de violență între părinți poate fi recunoscut (Rădulescu, 2001, p. 67) după următoarele aspecte: „copilul are frecvent conduite agresive, sau este izolat, pasiv, emotiv; are dificultăți școlare, performanțe scăzute, absentează, este indisciplinat, se confruntă cu tulburări ale somnului nocturn (insomnii, coșmaruri, agitație în timpul somnului), semnaleză dureri somatice (de cap, de stomac, tuse), adoptă comportament autodestructiv, vătămări inexplicabile sau incompatibile cu istorisirea accidentului; teama de contactul fizic inițiat de părinți sau de alte persoane; plâns disperat sau absența aproape completă a plânsului”.

Se apreciază că experiențele trăite în copilărie devin comportamente manifeste ale adultului de mai târziu. De aceea, dacă părinții își pedepsesc copiii prin utilizarea agresivității aceasta poate servi drept model al viitorului părinte pentru educarea propriilor copii. Abuzul pe termen lung asupra copilului are efecte pentru tot restul vieții. Se constată că acești copii se confruntă cu un proces de anestezie emoțională, au probleme de adaptare și de integrare socială, au stimă scăzută, suicid sau tentative de suicid, crește neîncrederea în forțele proprii, pot adopta comportamente antisociale.

În cele ce urmează vor fi redate în manieră sintetică principalele semene de abuz asupra copilului prezente în comportamentului acestora (Tabelul 3).

Tabelul 3. Elemente de specificitate ale abuzurilor asupra copilului

TIPUL DE ABUZ	SEMNE
Abuz fizic	suprafețe de piele înroșite, leziuni ușoare, echimoze (produse prin lovire sau mușcătură), escoriații, fracturi de membre, arsuri, leziuni (de timpan, abdominale)
Abuz emoțional	stimă de sine scăzută, sentimentul inutilității, izolare socială, neîncredere în forțele proprii, ostilitate, inhibiție, timiditate, depresie, tentative de suicid, refuzul în raport cu sarcina trasată, suspiciune, blazare, anxietate cronică, fobii nejustificate, afecte negative
Abuz sexual	izolare, tăcere, violență, sentiment de vinovăție, anxietate, depresie, randament școlar scăzut, absenteism, consum de alcool, și droguri, fuga de acasă, afectare emoțională severă.
Neglijare	aspect neîngrijit, absenteism, îmbolnăviri succesive, malnutriție, atașament alterat, retard fizic și intelectual, deficiențe intelectuale severe;
Abandon	igienă deficitară, insucces școlar, ostilitate, legănat în stare de repaus, căutarea afecțiunii la persoanele din jur, instabilitate emoțională. retard fizic și intelectual, deficiențe intelectuale severe;

Cazuri de abuz asupra copilului sunt considerate și în contextul sindromului Stockholm în care copilul abuzat exprimă grațitudine față de agresor ca măsură de apărare, sindromului Munchausen în care părintele inventează boli sau alte afecțiuni ale copilului care nu sunt reale dar pentru care părintele îl tratează. Orice act intenționat care provoacă prejudicii unui copil este o formă de abuz. De aceea recunoașterea și semnalarea oricărei suspiciuni este mai mult decât necesară. Se constată însă faptul că nu toate persoanele ale căror profesii sunt dedicate muncii cu copii sunt preocupate de semnalarea de fiecare dată a cazurilor de abuz asupra copilului. Lipsa de raportare la nivelul instanțelor abilitate se justifică fie în contextul necunoașterii efectelor și implicațiilor abuzului asupra copilului, fie din pasivitate sau lipsă de profesionalism, fie din lipsa de informare cu privire la legislația care apără și promovează drepturile copilului.

Referirea situațiilor de violență asupra copilului - Rolul școlii

Violenta asupra copilului reprezintă o problemă socială față de care sunt proiectate ample acțiuni care să vină în sprijinul prevenirii și combaterii. De cele mai multe ori se apreciază că responsabilitatea în intervenția asupra rezolvării cazurilor de abuz asupra copilului aparține exclusiv sectorului asistență socială. Practica demonstrează faptul că asistența socială își poate dovedi eficacitatea în situațiile de abordare a intervenției din perspectivă intersectorială și multidisciplinară. Cazuri de abuz asupra copilului sunt

identificate în diverse spații sociale iar semnalarea lor poate fi realizată de orice persoană atentă la ceea ce se întâmplă în jurul său. Nu puține sunt situațiile când se intervine tardiv. Aceasta deoarece, societatea civilă devine pasivă în fața unor astfel de evenimente. Ne întrebăm de ce? Am putea pune în discuție aspectele care fac obiectul competențelor civice necesare tuturor.

Asistența socială operează cu metode de lucru specifice cum ar fi managementul de caz pe care îl definim drept „ansamblul de tehnici, proceduri și instrumente de lucru care asigură coordonarea tuturor activităților de asistență socială și protecție specială desfășurate în interesul superior al copilului de către profesioniști din diferite servicii/instituții publice și private”. Identificarea unui caz de violență asupra copilului impune referirea acestuia către instanțele abilitate de către orice persoane care are cunoștință sau suspiciune cu privire la o situație de abuz asupra copilului. Se constată adesea că multe din cazurile de abuz asupra copilului sunt semnalate în momente critice, de afectare profundă a copilului. Apreciem rolul școlii ca fiind foarte important în activitatea de prevenire și combatere a abuzului asupra copilului. Cum poate interveni școala și care sunt responsabilitățile cadrelor didactice cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului? În situațiile de violență asupra copilului, managementul de caz presupune parcurgerea următoarelor etape (H.G. 49/2011): *identificarea, semnalarea,*

evaluarea inițială și preluarea cazurilor de copii victime ale violenței, respectiv de adulți și/sau copii victime ale violenței în familie; evaluarea detaliată, comprehensivă și multidimensională a situației copiilor victime ale violenței, respectiv a adulților și/sau a copiilor victime ale violenței în familie, precum și a familiei acestora și a presupusului făptuitor/agresor; planificarea serviciilor specializate și de sprijin, precum și a altor intervenții necesare pentru reabilitarea copiilor victime ale violenței, respectiv a adulților și/sau a copiilor victime ale violenței în familie, inclusiv servicii sau intervenții adresate familiei și presupusului făptuitor/agresor; furnizarea serviciilor și a intervențiilor: asistarea copiilor victime ale violenței, respectiv a adulților și/sau a copiilor victime ale violenței în familie, precum și a familiei în obținerea și utilizarea serviciilor necesare și declanșarea, la nevoie, a unor proceduri legale”.

Practic în fiecare etapă a managementului de caz, în situația de violență asupra copilului, putem identifica activități care pot fi inițiate și realizate cu succes de către reprezentanții ai organizației școlare. Discutăm prin urmare de rolul pe care îl are profesorul, consilierul școlar sau directorul de școală în intervenția asupra cazurilor identificate. Rolul major în prevenirea și combaterea abuzurilor asupra copilului îl are cadrul didactic care are în coordonare un grup de elevi/ clasă de elevi. Discutăm în această situație despre acțiunile concrete de intervenție ale educatorilor din creșe, grădinițe, învățătorii din ciclul primar, profesorii din școli, licee, școli profesionale etc. în cazurile de violență asupra copilului Aceștia pot interveni în scop preventiv prin acțiunea de anticipare a riscului de abuz asupra copilului. Pentru aceasta fișele de caracterizare psihopedagogică a clasei, vizitele la domiciliul elevilor, ședințele cu părinții și lectoratele pentru părinți centrate pe aspectele care privesc bunăstarea copilului, pot constitui instrumente de lucru și acțiuni care pot ajuta la identificarea situațiilor de risc de violență asupra copilului. Sunt cazuri în care profesorii se regăsesc în fața unor situații concrete de abuz asupra copilului. Se apreciază faptul că fiecare cadru didactic trebuie să dețină cunoștințele necesare recunoașterii abuzului asupra copilului indiferent de forma acestuia. Orice situație de suspiciune de abuz atrage de la sine implicarea de specialiști care pot contribui la rezolvarea

cazului. În acest caz se pune în discuție referirea cazurilor de violență asupra copilului, adică de semnalarea cazului instanțelor abilitate în gestionarea acestei problematice. Fiecare caz identificat sau suspiciunat trebuie semnalat. În situația anticipării riscului, cadrul didactic poate sesiza consilierul școlar sau psihologul școlar care poate evalua situația cazului suspiciunat. În cazul violenței manifeste asupra copilului, orice cadru didactic care identifică acest fapt are obligația să sesizeze asistentul social comunitar sau serviciul „Telefonul copilului” (983, 9852) sau Asociația Telefonul Copilului care are număr unic european de asistență pentru copii (116.111). Acestea la rândul lor vor furniza informații cu privire la etapele care trebuie urmate pentru soluționarea cazului. „Cadrele didactice au obligația de a referii centrelor județene de resurse și asistență educațională/Centrului Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională cazurile de abuz, neglijare exploatare și orice altă formă de violență asupra copilului și de a semnala Serviciului Public de Asistență Socială sau, după caz, Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului, aceste cazuri.” (art. 52, al.4. L.272/2004). Semnalarea se poate face: direct (la sediul DGASPC, SPAS), în scris la instituțiile menționate, telefonic sau poate exista și autosesizarea profesioniștilor. De asemenea, cazurile de violență asupra copilului prin internet pot fi semnalate prin site-ul www.safernet.ro, e-mail-ul raportare@safernet.ro și telefonul 021/310.31.16.

Referirea cazurilor de violență asupra copilului reprezintă acțiunea de întocmire /realizare a unui document scris și înregistrat în evidențele instituției și transmis la DGASPC atât direct, cât și prin intermediul clientului (părintele/reprezentantul legal), iar în unele situații și prin contactarea telefonică. Documentul scris va conține cel puțin principalele informații despre cazul respectiv, conform modelului fișei de semnalare, și date referitoare la acțiunile care urmează a fi întreprinse pe termen scurt și persoanele care le vor efectua. În general, măsurile care se impun în asistența și protecția copilului abuzat vizează separarea copilului de abuzator sau înlăturarea copilului din mediul care îl expune la abuz. Abordarea cazului în cadrul procesului asistențial este complex. Cadrele didactice au obligația de a colabora cu specialiștii angrenați în procesul

de asistență și protecție a copilului pe toată durata desfășurării managementului de caz. Acestea vor monitoriza evoluția și parcursul școlar, comportamentele și atitudinile copilului la nivelul de grup, atitudinile și comportamentele familiei copilului aflat în dificultate. De asemenea planul individualizat de servicii solicită cadrului didactic sprijin în formarea și dezvoltarea competențelor necesare victimelor pentru funcționarea socială normală. De aceea se consideră că orice sprijin din partea personalului didactic este bine venit în rezolvarea cazurilor de violență asupra copilului, dacă victima se regăsește în proces de asistență și monitorizare. De asemenea legislația surprinde locul eligibil al cadrului didactic în cadrul echipei pluridisciplinare cu atribuții în rezolvarea cazurilor de violență asupra copilului. În acțiunea de intervenție asupra combaterii cazurilor de abuz se remarcă și rolul echipei intersectoriale locale care are în componența sa și reprezentanți ai inspectoratelor școlare alături de alți specialiști.

Concluzii

Școala, ca instituție organizatoare și furnizoare de educație, dincolo de rolurile fundamentale în formarea educabililor joacă un rol major în cadrul procesului de protecție și promovare a drepturilor

copilului. Acest fapt se realizează fie la nivelul curriculumului formal fie la nivelul curriculumului nonformal și informal. Nevoia orientării activităților educative în direcția aspectelor legate de promovarea și protecția drepturilor copilului se justifică în contextul prezenței violenței asupra copilului față de care, dacă nu se intervine corect poate să degereze cu consecințe grave. Pentru aceasta, cadrele didactice au obligația de a semnală fiecare caz identificat sau suspiciat asistenților sociali, poliției reprezentanților comunității locale sau direct, la instituțiile abilitate în această direcție (cu precădere Direcția de Asistență Socială și Protecția Copilului). Apreciem faptul că, prin intermediul cadrelor didactice pot fi reduse cazurile de abuz dacă sunt identificate situațiile de risc (directe sau asociate) care determină instalarea abuzurilor asupra copilului. Acest fapt demonstrează că profesorul se identifică drept persoană resursă în intervenția directă asupra cazurilor de abuz (activitate de prevenție și de semnalare directă) dar și de monitorizarea a cazurilor decelate în scopul prevenirii recidivei. Recunoașterea abuzului solicită o cunoaștere amănunțită a semnelor de abuz și evaluare continuă a implicațiilor psihocomportamentale ale acestuia în scopul vindecării rănilor provocate.

BIBLIOGRAFIE

1. Butoi, T. (coord) (2004). *Victimologie*. București: Editura Pinguin Book.
 2. Killen, K. (1998). *Copilul maltratat*. Timișoara: Editura Eurobit.
 3. Krug, E.G. (coord.). (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva:OMS
 4. Rădulescu, S. (2001). *Sociologia violenței (intra) familiale: victime și agresori în familie*. București: Editura Lumina Lex.
 5. Roth M. (1999). *Protecția copilului, dileme, concepții, metode*. Cluj Napoca: Editura Presa Universitara Clujeana
- *** UNICEF(2014). *Ascunși la vedere. O analiză statistică a violenței asupra copilului*,
- *** Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în M. Of. Partea I nr. 159 din 5 martie 2014
- *** Hotărârea nr. 49 din 19 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr.117 din 16 februarie 2011 pentru aprobarea metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în echipă multidisciplinară și în rețea în situațiile de violență asupra copilului și de violență în familie și a metodologiei de intervenție multidisciplinară și interinstituțională privind copiii exploatați și aflați în situații de risc de exploatare prin muncă, copiii victime ale traficului de persoane, precum și copiii români migranți victime ale altor forme de violență pe teritoriul altor state (în vigoare de la 16.02.2011).
- <http://www.violencestudy.org/>
www.copii.ro
<http://www.who.int/en/>